

بررسی تخفیف و تبدیل مجازات در حقوق ایران

هادی دائمی

کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه بین‌المللی خلیج فارس واحد خرمشهر

چکیده

مشخصه حقوق جزا قبل از هر چیز خصلت مخصوص ضمانت اجرای کیفری است که به شکل مجازات و اقدامات تأمینی و تربیتی اعمال می‌شود، به این امید که حداقل نظم اجتماعی در قالب پیشگیری از وقوع جرائم تأمین گردد و بزهکار نیز تربیت شود. از این‌رو، مجموع تدابیر و انتخاب‌های جامعه در راه مبارزه با بزهکاری و تعیین مجازات موسوم به "سیاست جنایی"، همواره به سمت انسانی نمودن کیفر، در جریان است از جمله این تدابیر، تخفیف و تبدیل مجازات است که در نهایت منجر به تقلیل و تنزیل کیفر می‌گردند. با این تفاوت که در تخفیف کیفرها، در طوق جزای کنونی. ایران تنها میزان با درجه، مجازات کاهش می‌یابد. (مثلاً مجازات حبس در رساله به یک سال تقلیل می‌یابد حال آنکه، در تبدیل مجازات، یک نوع از مجازات از لحاظ طولی) به نوع دیگری مبدل می‌شود. برای نمونه مجازات جزای نقدی جایگزین مجازات زندان می‌گردد. اعمال هر یک از آن و تأسیس حقوقی فوق‌الذکر، گاهی اجباری و زمانی اختیاری از نظر دادگاه است. در هر دو صورت شایسته آن است که حدود (نوع و میزان تخفیف و تبدیل مجازات) آن در قانون پیش‌بینی گردد. در ماده ۲۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ کمیت و کیفیت تخفیف و تبدیل مجازات تعیین نشده است و از این‌رو شایسته است که در اصلاحات بعدی به آن توجه شود و از الگوی قانونی و مناسبی که در بند یک تبصره ۱۷ قانون برنامه اول توسعه اقتصادی یا اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۸ و ماده ۲ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۱ ارائه شده با استفاده شود تا از تعارض در قوانین جلوگیری به عمل آید. این مسئله دارای اهمیت بسیار است زیرا که مطالعه رویه قضایی و آراء محاکم در گذشته و حال به ما نشان می‌دهد که محاکم کیفری توجه زیادی به امر تخفیف و تبدیل کیفر داشته‌اند، تا حدی که، برخی از اصول و محدودیت‌های قانونی در اعمال کیفیات مخففه مشخص از نقش رویه قضایی و آراء محاکم بوده است. در باب دیات نیز مقرر شد و که می‌توان مقادیر شش‌گانه را از حیث تعذر و بنا بر تراضی طرفین، به قیمت آن‌ها با پول رایج کشور تبدیل کرد. بدین ترتیب معلوم می‌شود که قلمرو تبدیل مجازات در فقه اسلامی به مراتب گسترده‌تر از قوانین کیفری موضوعه است.

واژه‌های کلیدی: تخفیف مجازات، تبدیل مجازات، حقوق ایران.

مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه

دوره ۴، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۷، صفحات ۴۷-۵۶